

कक्षा – XII
संस्कृतम् (केन्द्रिकम् -322)
अङ्कयोजना -2018-19

समय: – होरात्रयम्

पूर्णाङ्कः 100

प्रश्नसङ्ख्या	खण्डः	अङ्काः
	‘क’ खण्डः अपठित-अवबोधनम्	10 अङ्काः
1.	<p>1.अ. (i) पशुतुल्यः (ii) शिक्षायाः अधिकारः (iii) शिक्षया (iv) विशिष्टम् अवधानम् / अवधानम् / विशिष्टावधानम् (v) मानवमात्रस्य</p> <p>आ. (i) छात्राः विद्यालयं गत्वा पुस्तकीयं ज्ञानं लभन्ते, सहैव तस्य ज्ञानस्य व्यावहारिकजीवने कथम् उपयोगः विधेयः इत्यपि जानन्ति । (ii) सर्वैः मिलित्वा प्रयतितव्यं यत् कोऽपि बालकः काऽपि बालिका वा शिक्षायाः प्रकाशात् (iii) शिक्षया मानवः उचितानुचितज्ञानं प्राप्नोति, कर्तव्याकर्तव्यविवेकं च लभते । वञ्चिता मा भवेत् ।</p> <p>इ. (i) मानवाय (ii) प्रदातव्या (iii) पुस्तकीयम् (iv) उत्मीलनम् (v) व्यावहारिकम्</p> <p>ई. शिक्षायाः महत्त्वम् / शिक्षा / शिक्षायाः अधिकारः</p>	<p>$\frac{1}{2} \times 4 = 2$</p> <p>$2 \times 2 = 4$</p> <p>$\frac{1}{2} \times 4 = 2$</p> <p>2</p>
	खण्डः - ख रचनात्मककार्यम्	15 अङ्काः
2.	<p>2. (i) पत्रम् (ii) गृहीताः (iii) अभिरुचिः (iv) भाषा (v) स्वीकृतम् (vi) संस्कृतम्</p>	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$

	(vii) मनोविज्ञानम् (ix) गणितम्	(viii) विज्ञानसंकाये (x) पित्रोः	
3.	(i) भूपतेः (iii) सुप्तः (v) व्यजनम् (vii) जनयति (ix) मक्षिकायाः	(ii) अहर्निशम् (iv) ऊष्माणम् (vi) मुहुर्मुहुः (viii) क्रुद्धः (x) मूर्खमित्रात्	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$
4.	प्रदत्त-विषयम् अधिकृत्य छात्रः स्वेच्छया वाक्यानां रचनां करिष्यति । प्रति-शुद्धवाक्यनिमित्तम् एकः अङ्कः प्रदेयः ।		$1 \times 5 = 5$
	खण्डः - ग अनुप्रयुक्तव्याकरणम्		30 अङ्काः
5.	(i) हिताद्+न/हितात्+न (ii) सदा+अनुकुलेषु (iii) निर्घषण+छेदन (iv) कीदृशी+इयम् (v) लोभः+चेद् (vi) अशक्तैः+बलिनः (vii) महा+उत्सवः		$1 \times 6 = 6$
6.	(i) स्थानम् अनतिक्रम्य (ii) मूढा धीः येषाम् (iii) अहश्च रात्रिश्च (iv) उच्च्वासेन सहितम् (v) सर्वाः सम्पदः (vi) कालस्य पर्ययात् (vii) महान् च असौ कविः / महान् कविः		$1 \times 6 = 6$
7.	(i) आगन्तव्यम् (ii) विततः (iii) निर्मत्स्यताम्		$1 \times 8 = 8$

	(iv) उड्डीय (v) उपालब्धुम् (vi) मन्त्रितम् (vii) गुणवान् (viii) साहसिकम् (ix) वन्दनीयम्	
8.	(i) घ्नन्ति (ii) जयति (iii) अन्वेषितः (iv) प्रणमति (v) परीक्ष्यते अथवा (i) शोभनानाम् (ii) सम्पन्नम् (iii) योग्यम् (iv) अतिनमितः (v) अष्टविधम्	1 × 5 = 5
9.	(i) सन्तापेन (ii) भूमेः / भूम्याः (iii) मया (iv) सिंहासनम् (v) धनैः (vi) सभायै	1 × 5 = 5
	खण्डः – घ भाग - I पठितांशावोबोधनम् 35 अङ्काः	
10.	गद्यांशः I. (i) प्रभाते (ii) सरः II. (i) अनागतविधाता प्रत्युत्पन्नमतिश्च परिजनेन सह निष्क्रान्तौ । (ii) प्रभाते तैः मत्स्यजीविभिः जालैस्तं जलाशयम् आलोड्य यद्गविष्येण सह	5 $\frac{1}{2} \times 2 = 1$ $2 \times 1 = 2$

	<p>तत् सरो निर्मत्स्यतां नीतम् ।</p> <p>III. (i) सरः (ii) प्रभातः/प्रभाते (iii) यद्भविष्याय (iv) प्रतिभाति (v) अहम्</p>	$\frac{1}{2} \times 4 = 2$
11.	<p>पद्यांशः</p> <p>I. (i) हिमम् (ii) दोषः</p> <p>II. (i) गुणसन्निपाते दोषः इन्दोः किरणेषु अङ्कः इव निमज्जति ।</p> <p>III. (i) दोषः अथवा अङ्कः (ii) हिमालयाय (iii) इन्दोः (iv) सौभाग्यः (v) एकः</p>	<p>5</p> <p>$\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p> <p>$2 \times 1 = 2$</p> <p>$\frac{1}{2} \times 4 = 2$</p>
12.	<p>नाट्यांशः</p> <p>I. (i) चन्द्रगुप्तः / राजा (ii) आकाशे</p> <p>II. (i) स्वभवनगतः आसनस्थः चिन्तां नाटयन् चाणक्यः प्रविशति । (ii) कञ्चुकी 'यथा आज्ञापयति देवः' इति उक्त्वा निष्क्रान्तः ।</p> <p>III. (i) अतिवर्तेत (ii) दुरात्मा (iii) निष्क्रान्तः (iv) आकाशे (v) चाणक्यः</p>	<p>5</p> <p>$2 \times 1 = 2$</p> <p>$\frac{1}{2} \times 4 = 2$</p>
13.	<p>(i) शिवराजविजयात्, अम्बिकादत्तव्यासः (ii) चाणक्यः, राजानं चन्द्रगुप्तम्</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>(i) पञ्चतन्त्रम्, विष्णुशर्मा (ii) चाणक्यः, राजानं चन्द्रगुप्तम्</p>	<p>$2 \times 2 = 4$</p> <p>$2 \times 2 = 4$</p>

14.	<p>(i) (क) सः कुमित्रं भवति यः राज्ञे समुचितं परामर्शं न ददाति । (ii) (ग) स्तूपः अद्भुतं प्रकाशं प्रसारयति ।</p> <p>अथवा</p> <p>(i) दरिद्रता (ii) चत्वारि (iii) न्यूनानि (iv) अतिथीनाम् (v) तृणनिर्मितम् आसनम् (vi) जलम् (vii) वाणी (viii) असत्कृता</p>	<p>$2 \times 2 = 4$</p> <p>$1 \times 8 = 8$</p>
15.	<p>(i) बलिनः (ii) अथवा (iii) तेषाम् (iv) भवेत् (v) विमुखीभवन्ति (vi) स्फीताः (vii) परैः (viii) तस्य (ix) सत्यम् (x) पन्थाः (xi) ऋषयः (xii) परमम्</p>	<p>$\frac{1}{2} \times 8 = 4$</p>
16.	<p>(i) (घ) वने विसर्जितः (ii) (क) धनविनाशगता विचिन्ता (iii) (ख) निर्घषणच्छेदनतापताडनैः (iv) (ग) षण्णाम् ऋतूनाम्</p>	<p>$1 \times 4 = 4$</p>
17.	<p>(i) (ख) ब्रह्मणः (ii) (क) जलेन (iii) (ख) वर्षम् (iv) (ग) पवित्रम् (v) (ख) कथितम्</p>	<p>$1 \times 4 = 4$</p>
<p>खण्डः – घ भाग - ii सामान्यसंस्कृतसाहित्यपरिचयः</p>		
18.	<p>महाकविःकालिदासः महाकविः कालिदासः कविकुलशिरोमणिः अस्ति । सः “कविताकामिन्याः विलासः , कविकुलगुरुः” इत्यादि-उपाधिभिः सुशोभितः अस्ति । सः उज्जयिनीवास्तव्यः आसीत् इति मन्यते । तस्य कालविषये एकमतिः नास्ति । तेन लिखिताः सप्त ग्रन्थाः सन्ति –</p> <p>(i) रघुवंशम् (ii) कुमारसंभवम् च → महाकाव्ये (iii) अभिज्ञानशाकुन्तलम् (iv) विक्रमोर्वशीयम् (v) मालविकाग्निमित्रम् च → नाटकानि (v) मेघदूतम् → खण्डकाव्यम् (vi) ऋतुसंहारम् → खण्डकाव्यम्</p>	<p>5</p>

	<p>महाकवि भासः महाकविः भासः प्रसिद्धनाटककाररूपेण ख्यातिं लभते । तेन त्रयोदशनाटकानि रचितानि । तस्य कालस्थानविषयेऽपि ऐकमत्यं नास्ति । सः उत्तरभारतस्य निवासी आसीत् इति मान्यता अस्ति । ई.पू. चतुर्थ-शताब्द्याम् सः नाटकानि रचितवान् इत्यपि मान्यता अस्ति ।</p> <p>भर्तृहरिः भर्तृहरिः सप्तम्यां शताब्द्याम् आविरभवत् इति मन्यते । तेन रचितं शतकत्रयम् तस्य कीर्तिं दिक्षु वितनोति । नीतिशतकम्, शृङ्गारशतकम् वैराग्यशतकम् च तेन लिखितम् । प्रत्येकं ग्रन्थे शतश्लोकाः सन्ति । नीतिशतकस्य सर्वे श्लोकाः अद्यापि सार्थकतां भजन्ते । (1)</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">(i) नान्दी</td> <td style="width: 50%;">(ii) पद्यकाव्यम्</td> </tr> <tr> <td>(iii) कुमारसम्भवम्</td> <td>(iv) महाकवि भासः</td> </tr> <tr> <td>(v) चम्पूकाव्यम्</td> <td>(vi) दीर्घसमासानाम्</td> </tr> <tr> <td>(vii) हास्योत्पादकम्</td> <td>(viii) निकषम्</td> </tr> <tr> <td>(ix) दश</td> <td>(x) मुद्राराक्षसम्</td> </tr> </table> <p>(ब) महाकाव्यम् –</p> <p>(i) महाकाव्यस्य कथावस्तु प्राचीनारख्यानाधारितम् ऐतिहासिकवृत्ताधारितं वा भवति । (ii) अस्य नायकः धीरोदातः भवति । (iii) अस्य विभाजनं सर्गेषु भवति । (iv) अस्मिन् मानवजीवनस्य समग्रतायाः प्रसारः भवति । (एवम् अन्यानि वाक्यानि लेखितुं शक्यन्ते ।)</p> <p>गीतिकाव्यम्</p> <p>(i) संस्कृतपद्यसाहित्यस्य उत्कृष्टं निदर्शनम् गीतिकाव्यं भवति । (ii) अस्मिन् गेयता मुख्यरूपेण भवति । (iii) अस्मिन् एक एव विषयः वर्णितः भवति । (iv) अस्य भाषाशैली अलङ्कृता भवति । (v) मेघदूतं गीतिकाव्यस्य उत्कृष्टं निदर्शनम् ।</p>	(i) नान्दी	(ii) पद्यकाव्यम्	(iii) कुमारसम्भवम्	(iv) महाकवि भासः	(v) चम्पूकाव्यम्	(vi) दीर्घसमासानाम्	(vii) हास्योत्पादकम्	(viii) निकषम्	(ix) दश	(x) मुद्राराक्षसम्	<p style="text-align: center;">$\frac{1}{2} \times 10 = 5$</p> <p style="text-align: center;">5</p>
(i) नान्दी	(ii) पद्यकाव्यम्											
(iii) कुमारसम्भवम्	(iv) महाकवि भासः											
(v) चम्पूकाव्यम्	(vi) दीर्घसमासानाम्											
(vii) हास्योत्पादकम्	(viii) निकषम्											
(ix) दश	(x) मुद्राराक्षसम्											

*****